

Děti s potřebami „ted' a tady“, svobody a okamžitého dopadu

Ted' a tady

Tyto děti jsou neustále „na příjmu“ svými smysly. Mají-li volnost, ideálně venku, je fascinující sledovat, co všechno vnímají a co ve svém věku fyzicky zvládnou. Slyší, co se kde šustne, všimnou si drobných detailů v okolí i jemných změn v mimice druhých lidí. Jsou citlivé na vůně a někdy až přecitlivělé v oblasti svého těla (proto si jako malí svlékají těsné oblečení nebo jim může být nepříjemné chodění naboso).

Nespornou výhodou těchto typů je přizpůsobivost změnám. I když si něco naplánují (spíš udělají představu), klidně to změní, když se jim naskytne něco zábavnějšího nebo výhodnějšího.

Ani externí změny je zpravidla nevykolejí. Ve většině situací si poradí, i když se na ně nepřipravovaly, protože improvizují na místě podle toho, jak v dané chvíli „čtou situaci“.

Navíc netrpí utkvělou představou, že musí udělat to, co si naplánovaly. Neužívají si, že se dělá něco pravidelně, např. každou sobotu jezdí k babičce. Naopak, mají rády změny. Vnímání „ted' a tady“ těmto dětem spolu s potřebou svobody poněkud komplikuje osvojování si pravidel a jejich dodržování. Už jenom přijmout, že některé situace se víceméně opakují a má smysl pro ně domluvit nějaké pravidlo, jim trvá dlouho. V jejich vidění světa se totiž vše neustále mění, nic už nebude takové, jako je v této chvíli. Jejich ideál je reagovat v souladu s aktuální situací – ne dělat to, co se osvědčilo nebo se v takové situaci „obvykle dělá“. Přesto se mohou některé z těchto dětí snažit zavděčit a pravidla se snažit osvojit, aby je měli druhí rádi, zatímco jiní spíše testují jejich logiku a důslednost těch, co pravidla tvoří.

Kvůli zaměření na „teď a tady“ není pro tyto děti přirozené vracet se do minulosti – danou situaci nevyhodnocují na základě toho, jakým způsobem ji někdy dřív zvládly. Samozřejmě pro ně není ani předjímání budoucnosti – domýšlení si, co by se mohlo stát. Chovají se zkrátka podle toho, co se děje „teď“ – využívají k tomu své bystré smysly a spoléhají se na své fyzické dovednosti. Proto je potřeba, aby co nejvíc situací zažívaly na vlastní kůži – ani ne tak proto, aby si do budoucna odnesly ponaučení, ale aby trénovaly své tělo, které jim pak samo „řekne“, co mohou fyzicky zvládnout a co ne. Mají-li pro takový trénink dostatek příležitostí, zpravidla se nezraní v situacích, které vypadají pro okolí

nebezpečně, a nepouští se do situací, které by nepřežily. Hranici bezpečného rizika průběžně hledají a testují.

Jak můžeme potřebu „teď a tady“ naplňovat venku?

- ▲ **Umožňujeme takovému dítěti samostatně objevovat okolí a minimalizujeme pobyt v prostředí, kde nemůže mít svobodu.** Při přesunech po silnici nebo v rušném městě jej raději vezměme do nosítka či kočárku, a pak je co nejdřív „vypustíme“ v bezpečném prostředí lesa, louky či hřiště. I tak ale budme stále ve střehu a předvídejme nebezpečné akce – nezakazujeme, ale najděme společně s dítětem jinou (podobně lákavou, ale bezpečnější) výzvu, jiné místo, jinou hru. Staršímu dítěti, které už se naučilo dobře ovládat své tělo i odhadnout své možnosti, můžeme dát důvěru i v nebezpečnějších místech.
- ▲ **Připravme se na nepravidelné tempo pohybu** – procházka s tímto dítětem nám může připadat moc rychlá (když běhá, skáče, vrhá se do nebezpečných akcí) nebo naopak moc pomalá – to když si všímá věcí, které my přehlízíme, a chce si je prohlédnout nebo otestovat.
- ▲ **Tyto děti nemají rády stereotypy,** ale nevdají jim pobyt na známých místech, pokud tam mohou něco DĚLAT, například lézt na stromy nebo stavět bunkr. Příroda k tomu nabízí spoustu příležitostí (skály, kameny, tekoucí voda, uschlé stromy), mějme ale zároveň u sebe další pomůcky, které přírodní možnosti rozšíří – např. pilku, nůž, lano apod.).
- ▲ **Mysleme na to, že dítě tohoto typu vydává velké množství energie** a s prázdným žaludkem se mu zhorší nálada a pobyt venku si moc neužije. Mějme tedy k dispozici dostatek jídla, které mu průběžně nabízejme.
- ▲ **Počítejme s tím, že toto dítě si všímá našich gest, mimiky i tónu hlasu a může na sebe přenést naši náladu** – když jsme otráveni, že venku prší, bude pravděpodobně také.

Svoboda

Energii těchto dětí blokuje, když něco „musí“. Když „mohou“, otevírají se vrátka jejich vnitřní motivace a uvolňuje se energie, kterou do činnosti vloží. Do toho, co se samy rozhodnou dělat, pak dávají 100 %. Ideální by tedy bylo, kdyby mohly dělat jen to, co je baví. U ostatních činností je hodně důležité, aby měly svobodu volby.

Nejde ale pouze o naše požadavky. Tyto děti se cítí omezované v jakékoliv předem dané struktuře, která předpokládá dodržování postupů a pravidel. Musí vynakládat velké úsilí, aby se přizpůsobily. A přestože se snaží zapadnout, přemíra řízené činnosti, která

omezuje jejich potřebu svobody a reagování „teď a tady“, může vést například ve školce ke hromadění energie, která se v prostředí, kde se dítě může uvolnit, projeví hyperaktivitou. Přemíra pravidel pak kumuluje vzdor, který se projeví emočními výbuchy v prostředí, kde se dítě cítí bezpečně, a tudíž si to může dovolit – u svých rodičů.

Někde totiž tu nahromaděnou páru upustit musí. A tak je dobré jim dovolit, nebo přímo nabídnout, činnosti, kde se mohou „vybít“ – starší děti sekát dříví, mladší roztloukat ořechy, rohlíky na strouhanku, vršky od piva kladívkem na „dukáty“, v zimě třeba rozbít kry z louže.

Jak můžeme potřebu **svobody** naplňovat venku?

- ▲ **Počítejme s tím, že varování před nebezpečím a vysvětlování důsledků moc nefunguje** – dítě si to prostě musí vyzkoušet a získat zkušenost skrze prožití „na vlastní kůži“. Je tedy lepší, když mu tyto zkušenosti sami připravíme – vybereme místo, kde si namočí tričko nebo boty, spadne z malého stromu apod. Starším dětem také pokládejme otázky, které zaměřují jejich pozornost, zpřesňují odhad a učí je bezpečnému řešení situace: „Vidíš, že ty kameny, na které skáčeš, jsou mokré?“, Kam případně seskočíš, když ta suchá větev spadne?“
- ▲ **Připravme se na to, že toto dítě na tlak a přílišnou organizaci reaguje podrážděně či útočně.** Můžeme si ho představit jako řeku – nemá smysl ho zcela zastavovat, protože „vyteče“ někde jinde nebo někdy jindy. Hledejme spíš způsoby, jak může dítě danou činnost dělat bezpečněji pro sebe i okolí, neníčit přírodu apod. Když například švihá do živých větví stromu, ptejme se: „Můžeš jít sešvihat tamty suché kopřivy?“ Pokud na to dítě nereaguje, můžeme přidat výzvu: „Kopřivy jsou vojáci, kteří na nás útočí.“ Případně stručně vysvětlit, v čem ubližujeme živému stromu a že suché stvoly kopřiv se stejně rozpadnou.
- ▲ **Klasické procházky bez možnosti svobodného pohybu** nebo hry s přísnými pravidly, která se nejdřív dlouho vysvětlují, **nebudou takové dítě bavit.** Při procházce potřebuje mít možnost svobodně objevovat okolí, při hře si osvojovat pravidla až v jejím průběhu.

Okamžitý dopad

Tyto typy potřebují vždy vidět dopad toho, co dělají. Než by dlouho promýšlely „co se stane, když udělám tohle...“, raději to udělají, aby zjistily, co se stalo, a mohly se podle toho zařídit. Reakcí se řídí jejich další akce. Mají-li tyto děti prostor, přirozeně na sebe přenášejí zodpovědnost za své činy (ty, které si samy zvolily), a to včetně situací, které okolí vnímá jako nebezpečné. Diskutujte s nimi o rizicích, ale nechte se občas strhnout jejich nápadem, i když už dopředu víte, že je to hloupost. Dítě ocení, že jste s ním do toho šli, že jste mu dali důvěru to vyzkoušet. Bude mu jasné, že za svou akci nese zodpovědnost ono samo, a bude to pro něj cenná zkušenost. Zvýší to důvěru ve vás jako rodiče a příště bude třeba víc naslouchat vašim radám. Potíž nebývá v tom, že dítě vaše rady zcela igno-

ruje, ale většinou si to chce nejdřív zkusit po svém. Potřebuje vidět, jaký má to, co udělá, dopad. Učí se opravdovou fyzickou zkušeností. Učí se i vlastními neúspěchy – postupně zjišťuje, že mít plán B může být dobrý nápad, a učí se koukat pár kroků dopředu.

Jak můžeme potřebu **okamžitého dopadu** naplňovat venku?

- ▲ **Informaci, že jdeme ven, mu oznamme až ve chvíli, když už jsou ostatní skutečně připraveni vyrazit.** To, co se řeklo, chce totiž dělat hned (pokud se ven těší a nemá aktuálně jinou, zajímavější akci).
- ▲ **Budme připraveni na to, že toto dítě chce vidět a na vlastní kůži zažít, „co se stane, když...“** Například jaké je to projít kaluž v botách, lehnout si do bahna, hodit věc do vody apod. Často nejdřív provede akci, teprve potom přemýšlí.
- ▲ **Počítejme s tím, že takové dítě nebaví hrát si hry jen ve své představivosti a dělat věci „jako“** – např. imitace nástrojů, náradí, nádobí. Chce dělat reálné věci se skutečnými pomůckami.
- ▲ **Připravujme pro něj dobrodružné výpravy** – spaní ve stanu či pod širákem, koupání v potoce, vaření v přírodě apod. V těchto kulisách plných výzev s nádechem rizika a krizových situací nám bude spolehlivým partákem i oporou.
- ▲ **Nebudme překvapeni, když se toto dítě při průzkumu a testování vlastní odolnosti zraní.** Pokud si zranění způsobilo v důsledku vlastní volby, je vysoce pravděpodobné, že se rychle oklepe a bude pokračovat v akci.

